

گزارش:

معرفی مرکز بازشناسی ایران و اسلام

مقدمه:

تعامل و همزیستی مسالمت‌آمیز تمدن ایرانی و اسلام نه تنها میراث کهن این مرزوبوم را غنی‌تر ساخت، بلکه خود نیز بر فرهنگ اسلامی و جهان عرب تأثیر بسیار گذاشت. درباره این مسئله تحقیقات ارزشمندی صورت گرفته است؛ لیکن هنوز ناشناخته‌های این مبحث فراوان‌اند. از این‌رو مرکز بازشناسی ایران و اسلام می‌کوشد تا به سهم خویش پاسخ بخشی از پرسش‌های مربوط به این حوزه را از طریق پژوهش‌های علمی بیابد و در اختیار علاقه‌مندان قرار دهد. در این گزارش مرکز یادشده، به اختصار معرفی می‌شود.

ایران با سابقه تمدنی بسیار کهن جایگاه ویژه‌ای را در جهان به خود اختصاص داده است. فرهنگ و تمدن غنی باستانی ایران و تعاملات آن با تمدن‌های بزرگی مانند یونان و روم از یک سو و ورود اسلام و همزیستی فرهنگ کهن ایرانی با دین اسلام از سوی دیگر بر غنا و جلوه‌های عظیم تمدن ایرانی افزوده است، به گونه‌ای که هم‌اینک «دیانت» و «ملیت» به‌مثابه دو رکن اساسی و مهم فرهنگ و هویت ما ایرانیان درآمده‌است و در کنار سایر عناصر و ارکان هویت‌بخش، هویت ملی ایران را ساخته‌اند.

و نگرش‌های متناقض، تحقیقات وسیع و عمیق را برای شناخت واقعیات و نزدیکی بین این دو مفهوم ضروری نمود. از این رو مرکز بازشناسی ایران و اسلام در صدد است با مطالعات خود پیوند منطقی میان ایران قبل از اسلام و بعد آن برقرار کند.

۲- تعریف دقیق اسلام در ایران

وجود مفاهیم متعدد از اسلام مانند اسلام فقهی، اسلام سیاسی، اسلام آمریکایی و اسلام ناب محمدی موجب سردرگمی در پیداکردن مفهوم دقیق از اسلام شده است و مرکز بازشناسی ایران و اسلام در تحقیقات خود با در نظر گرفتن ضرورت بازشناسی اسلام در صدد یافتن مفهوم و تعریفی است که بتواند به طور جامع اسلام را تعریف کند.

این گوناگونی مفاهیم در مورد ایران نیز صادق است. بدین معنا که گاه از ایران به عنوان ایران جغرافیایی یاد می‌شود. یعنی کشوری که در مرزهای مشخص، در مساحت معلوم و در

الف: اهمیت و ضرورت تأسیس مرکز

۱- اصلاح نگرش‌ها نسبت به ایران و اسلام

درباره نسبت ایران و اسلام، سه نوع نگرش وجود دارد: نگرش اول تنها معطوف به اسلام بوده و جنبه ایرانی بودن در آن فراموش شده است. نگرش دوم ناظر بر ایرانی بودن افراطی و نادیده گرفتن اسلام است و نگرش سوم نیز حکایت از نوعی همنوایی و همسازی این دو مفهوم؛ یعنی ایران از یک سو و اسلام از سوی دیگر دارد. این نگاه توانسته است در طول تاریخ زمینه را برای موفقیت‌های بسیار فراهم آورد. در دوران معاصر و در عصر پهلوی با تأکید بر باستان‌گرایی، وجه ایرانی بودن، برجسته شد و اسلام و شخصیت‌های اسلامی به عمد فراموش شدند. از طرف دیگر در دهه اول انقلاب یعنی از سال ۵۹ به بعد وجه ایرانی بودن با تخفیف مواجه شد و از گذشته، زبان و عظمت‌های تاریخی ایران قبل از اسلام کمتر سخن به میان آمد و حتی در برخی نقاط میراث فرهنگی ما با خطر نابودی مواجه شد. مجموع این افراط و تفریط‌ها

مناطق و کشورهای حوزه تمدن اسلامی رواج داشته که این نشان دهنده قوت فرهنگ ایرانی است. همین گستردگی تمدن ایرانی موجب شد تا یک مفهوم فرهنگی از ایران به دست آید و نمادهای فرهنگی ایران مانند نظامی، حافظ، ناصر خسرو، بوعلی سینا و دیگر متفکران ادب و اندیشه فارسی، جایگزین جنجال‌های سیاسی ناشی از تعریف سیاسی از ایران گردد.

اینکه چه تعریفی از ایران می‌تواند وجوه مختلف تاریخی - فرهنگی، سیاسی و جغرافیایی این کشور را در خود جای دهد؟ چه ارتباطی باید میان اسلام و ایران به وجود آید؟ تفاوت‌های اسلام ایرانی با اسلام هندی، چینی و دیگر کشورهای اسلامی چیست؟ و ریشه این تفاوت‌ها در کجاست؟ و سؤالات بسیاری از این دست، از جمله موضوعاتی هستند که این مرکز در صدد است با تحقیقات خود به آنها پاسخ گوید.

مرزهای بین‌المللی تعیین شده قرار دارد، گاهی نیز ایران را ایران سیاسی تعریف می‌کنند. انقلاب اسلامی و ایدئولوژی خاص این انقلاب و نیز پتانسیل قوی مذهب تشیع و تفکر سیاسی شیعه که حکومت اسلامی را در این کشور بنیان گذارد و جمهوری اسلامی را با نهادهای خاص خود مستقر ساخت. همین امر سبب شد تا تعریف دیگری از ایران در ذهن‌ها نقش بندد که همان تعریف سیاسی از ایران است. تصاویری که برخی مطبوعات در سطح بین‌المللی از کشور ایران ساخته‌اند بعضاً جلوه منفی از ایران به دست داده است.

علاوه بر دو تعریف مذکور، تعریف دیگری از ایران نیز وجود دارد که مفهوم فرهنگی ایران است. ایران در سیر تاریخی خود در گذشته کشورهای آسیای مرکزی، شبه قاره هند، پاکستان و بنگلادش، آسیای صغیر حتی تا نواحی چین و کاشغر را تحت تأثیر خود قرار داده است، به گونه‌ای که زبان فارسی، زبان دیوان‌ها، دربارها، خواص و اهل علم بوده و فرهنگ ایرانی در تمام

ب: اهداف

مرکز بازنشاسی ایران و اسلام مؤسسه‌ای غیردولتی است که در سال ۱۳۷۳ تأسیس گردید و هدف آن ارائه خدمات فرهنگی و علمی به استادان، پژوهشگران، مسئولان و سیاستگذاران کشور و ارتقای دانش همگانی درباره ایران و اسلام است. همچنین پاسخ به شبهات و ایرادات طرح شده درباره نسبت اسلام و ایران و مطالعه رابطه‌ها، سنخیت‌ها و تعامل‌های این دو مقوله در طول تاریخ، در دستورکار این مرکز قرار دارد.

ج: مأموریت‌ها و محورهای فعالیت مرکز

مهم‌ترین محورهای فعالیت این مرکز به شرح زیر است:

۱- شناخت و بررسی وجوه گوناگون فرهنگ و تمدن اسلامی.

۲- معرفی مفاخر علمی و فرهنگی دوران اسلامی و معرفی آنها به نسل جوان با شیوه‌های جدید.

۳- انجام مطالعات و تحقیقات

درخصوص رابطه اسلام و ایران و تأثیر این رابطه در شکل‌دهی به حوادث اجتماعی و تاریخی.

۴- پاسخگویی به شبهات و ایرادات که ایران‌شناسان و اسلام‌شناسان بیگانه درخصوص ایران و اسلام مطرح کرده‌اند.

۵- تهیه متون مناسب در زمینه اسلام و ایران برای قشرهای مختلف اجتماع.

۶- کمک به زمینه‌های مطالعاتی در مراکز ایران‌شناسی و اسلام‌شناسی خارج از کشور برای بهبود مطالعات در زمینه اسلام و ایران.

۷- بهبود و گسترش معرفی آثار و تألیفات اسلام‌شناسان و ایران‌شناسان در داخل کشور.

۸- اعزام استادان و محققان ایرانی به خارج به منظور انجام مطالعات تطبیقی.

۹- برپایی جلسات گفت‌و شنود تخصصی در زمینه رفع ابهامات و ایرادات درخصوص تقابل اسلام و ایران.

۱۰- برگزاری دوره‌های آموزشی

کادر ثابت احساس نمی‌شود.

این مرکز از همکاری استادان در حوزه‌هایی چون فرهنگ و تمدن اسلامی، زبان و هنرهای ایرانی و تاریخ، استفاده کرده و مشاوران علمی درباره فعالیت‌ها و برنامه‌های علمی، جلسات مشورتی را برگزار می‌کنند. شورای انتخاب کتاب نیز به منظور ارائه پیشنهادات برای انتشار کتابی که به این مرکز ارجاع می‌شود با حضور چند تن از صاحب‌نظران تشکیل می‌شود.

ه: منابع تأمین بودجه مرکز

مرکز بازشناسی ایران و اسلام در ابتدای تأسیس، بخشی از هزینه‌های خود را از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تأمین می‌کرد. در حال حاضر استفاده از مساعدت‌ها و کمک‌های افراد خیر، فروش کتاب‌های منتشرشده توسط مرکز، ارائه خدمات مشاوره‌ای و پژوهشی و برگزاری نمایشگاه‌های مختلف از منابع مالی مرکز به‌شمار می‌روند.

ایرانشناسی و اسلام‌شناسی برای اساتید و دانشجویان خارجی.

۱۱- مطالعه و بررسی وضعیت ایرانیان خارج از کشور و ارائه برنامه‌ها و پیشنهادهای مناسب برای برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری به مسئولان کشور.

۱۲- ارتباط فعال با مراکز، مؤسسات و انجمن‌های علمی و فرهنگی ایرانیان خارج از کشور.

۱۳- برگزاری همایش‌های علمی مشترک با مراکز و مجامع علمی داخل و خارج از کشور.

۱۴- تأسیس کتابخانه و بانک اطلاعات در زمینه اسلام و ایران.

د: تشکیلات و ساختار علمی - اجرایی مرکز

فعالیت‌های این مرکز به صورت مدیریت پژوهشی انجام می‌گیرد. بدان معنا که طرح‌های پژوهشی به بیرون از مرکز و به محققین واگذار شده و پس از عقد قرارداد طرح‌ها زیر نظر استاد ناظر صورت می‌گیرد به همین دلیل نیاز به

و: انتشارات

برخی از مهم‌ترین آثار منتشر شده توسط این مرکز، معرفی می‌گردد:

۱- دفاع مشروع و تجاوز از حدود آن، دکتر داوود عطار، ترجمه بهمن رازانی.

۲- جامعه‌شناسی علمی - انتقادی، تألیف آرل بیبی، ترجمه دکتر محمدحسین پناهی.

۳- جامعه‌شناسی دولت، تألیف برتران بدیع و پی‌یر بیرون بوم، ترجمه دکتر احمد نقیب‌زاده.

۴- خوارج در ایران، تألیف دکتر حسین مفتخری.

۵- اقتصاد فرهنگ و هنر، تألیف گینزبرگ و منگر، ترجمه علی‌اعظم محمدیگی.

۶- نقد فرهنگی، تألیف آرتور آساپرگر، ترجمه دکتر حمیرا مشیرزاده.

۷- فرهنگنامه فرقه‌های اسلامی، تألیف شریف

یحیی‌الامین، ترجمه محمدرضا موحدی.

۸- مآخذشناسی امام خمینی، کیومرث امیری.

۹- علم سیاست در ایران، دکتر علیرضا ازغندی.

۱۰- از واژه بسیگانه تا واژه فارسی، مهندس سیدمصطفی میرسلیم.

۱۱- در میانه آسیا، دکتر محسن مدیرشانه‌چی.

۱۲- آسیب‌شناسی فرهنگی ایران: در دوره قاجار،

نوشته دکتر مسعود کوثری.

۱۳- تقدم مصالح جمعی بر منافع فردی، مجموعه مقالات همایش تقدم مصالح جمعی.

۱۴- کتابشناسی کتاب‌های فارسی منتشر شده در آلمان، فرانسه، آمریکا، سوئد و انگلستان.

۱۵- ایران و نفت: جامعه‌شناسی سیاسی نفت در ایران، تألیف دکتر محمدباقر حشمت‌زاده.

پروژه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

معرفی و نقد کتاب

به قلم جمعی از نویسندگان / دکتر احمد رضایی

آنتونی دی. اسمیت / منصور انصاری

پی. دبلیو. پرستون / دکتر محمود شارعپور

پڙو، شڪاھ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی